

I. diss. A
0, 20

Otto Led. I, 378.

DE
MORBO MILIARI
AVCTORITATE
GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
P R A E S I D E
D. ERNESTO GOTTLLOB BOSE
PHYSIOLOG. PROF. PVBL. ORDIN. FACVLT. MED. ASSESS.
ET APVD LIPSIENSES POLIATRO
PRO GRADV DOCTORIS
DISPVTABIT
GOTTFRIED FROELICH
EYBAV - LVSAT.
MEDICINAE BACCALAVREVS.

D. XXIV. APRIL. A. O. R. MDCCCLXVII.

LIPSIAE
LITTERIS VIDVAE LANGENHEMIAE.

Hab 150(20)

ІЯДІЛМОНЯОМ

нася. ЯОЛЛО-СТЭНЯ-Д

ৰাজ্য পৰিষদ কাৰ্যকৰণ ও বিৰোধী দল

VIRO
MAGNIFICO EXPERIENTISSIMO
EXCELLENTISSIMO
CHRISTIANO GOTTLIEB
LUDWIG

PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORI CELEBERRIMO,
IN ACADEMIA LIPSIENSI THERAPIAE PROFESSORI
PUBLICO ORDINARIO, ORDINIS MEDICORVM DECANO
PERPETVO, ACADEMIAE DECEMVIRO, COLLEGII MAIORIS
PRINCIPVM H. T. PRAEPOSITO, COLLEGII B. MARIAE
VIRGINIS SODALI, ACADEMIAE REGIAE BORVSSICAE
SCIENTIARVM ET SOCIETATIS BOTANICAE FLORENTINAE
SOCIO, SOCIETATIS TEUTONICAE
LIPSIENSIS SENIORI

VIRO
EXPERIENTISSIMO EXCELLENTISSIMO
ERNESTO GOTTLÖB BOSE

PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORI CELEBERRIMO,
IN ACADEMIA LIPSIENSI PHYSIOLOGIAE PROFESSORI
PUBLICO ORDINARIO, FACULTATIS MEDICAE
ASSESSORI ET AVVD LIPSIENSES
POLIATRO

VIRO
EXPERIENTISSIMO EXCELLENTISSIMO
**IOANNI CAROLO
HEFFTER**

MEDICINAE DOCTORI CELEBERRIMO, APVD ZITTAVIENSES
POLIATRO, MONASTERII MARIAE VALLENSIS PHYSICO,
ACADEMIAE CAESAREAE LEOPOLDINO CAROLINAE
NATVRAE CVRIOSORVM COLLEGAE ET LIPSIENSIS
SOCIETATIS ARTIVM LIBERALIVM
MEMBRO HONORARIO

VIRO
EXPERIENTISSIMO EXCELLENTISSIMO
**CAROLO GOTTLÖB
RÜCKER**

MEDICINAE DOCTORI CELEBERRIMO ET PRACTICO
APVD ZITTAVIENSES PRUDENTISSIMO
FELICISSIMO

PRAECEPTORIBVS, PATRONIS,
FAVTORIBVS
SPECIMEN HOC IN AVGVRALE
D.
AVCTOR RESPONDENS.

VIRI
MAGNIFICE,
EXPERIENTISSIMI, EXCELLENTISSIMI

*N*ihil mibi potuit exoptatius contingere,
quam nomina VESTRA ponere eo
in loco, in quo quisquis VOS coniun-
ctos videt, statim me VOBIS eodem modo gra-
tias agere velle intelliget. Refert enim mea, esse
permultis notum, quamquam aliis VESTRVM
alio modo atque tempore me beneficiis ornarit, com-
muni tamen liberalitate atque humanitate VE-
STR A eo me progredi potuisse, quo venisse me
magno-

I
V
I
V
I
V

magnopere laetor. Atque cum singulorum beneficia tanto magis venerer, quanto salubrius est, non doceri solum cupidos discendi, sed tum quoque iuuari, cum impedimenta necessaria cupidissimum quemque retardant, communi reverentiae significatione uti volui. Quam ut nullo tempore ex animo dimittam, ita humanissime rogo, vt et in posterum me fauore VESTRO dignemini. Scripsi Lipsiae d. XXII Aprilis A. O. R. MDCCCLXVII.

§. I.

Instituti ratio.

Purpura, inter puerperas Lipsienses in primis olim frequentior, dirus atque funestus morbus, quod rarius nunc occurrat, in mutato vitae genere, atque diuerso a pristino rerum sic dictarum non naturalium vsu, positam esse causam, nullus dubitabit. Regimen enim, quod aiunt, calidum, malignitatis foras pellendae causa adhibitum, et medicamenta diaphoretica fortiora, alexipharmacæ, alexiteria; bezoardica, nec non multa alia, quæ a medicis tunc temporis in medelam exanthematicorum morborum ipsiusque purpurae praescripta et propinata sunt, plus perniciei, quam utilitatis attulisse, purpuramque saepius produxit, cui libet affirmanti ad-sentimur. Dolemus etiam nos cum Cl. TISSOT et optimis quibusque medicis prudentibus, in nostris regionibus, ut in Heluetia^a), plebeiis hominibus nondum euelli, nec penitus

A 2

aboleri

^a) *Avis au Peuple sur sa Santé. Seconde Edit. à Lausann. 1763. 12. p. 45.*

aboleri potuisse opinionem, in omnibus febribus, quibus exanthema quoddam esse superuenturum vel purpuram latere, si suspicantur, calida medicina vtendum aegrosque magno calore fouendos esse, quo tamen exitiosius nihil cogitari potest. Vehementer e contrario laetamur, periculis, quae saepius inde sunt nata, deprehensis, methodum hanc calidam apud medicos rationales vel penitus in desuetudinem abiisse, vel insigniter mutatam esse, vt iam non pauci affirmare satagant: petechias et eruptionem in primis miliarem effectus esse methodi huius peruersae, nunquam naturae. Qua ex causa calido regimini frigidum substituendum, atque sudores non solum in acutis, sed etiam intermittentibus febribus, tanquam noxios, supprimendos esse iudicarunt, immo quidam tantae fuerunt temeritatis, vt aegros febre decumbentes exaestuante corpore balneis frigidis immergere non dubitauerint, licet etiam, plures hoc modo cito e vita discessisse, satis certum fit. Nobis autem, qui de morbo miliari speciminis inauguralis loco generalia quaedam expondere animo constituimus, quum circa utramque methodum versandum sit, et neutra tanquam una et optima probari posse videatur: eos potius sequamur, qui media quasi via progrediuntur, atque regimen moderatum, quod in perspirationis paulo auctae accurato moderamine consistit, plurimum huc prodest existimant. Haec enim methodus, etsi haud facilis, quum tamen a natura praescripta sit, nobis imitanda atque ut optima eligenda visa est. Quod ut rationibus ostendamus, ita acturi sumus, ut praemissa notione morbi, in eius causas, quantum quidem fieri poterit, inquiramus, et praecipuas differentias eruamus, febris porro, eum saepius concomitantis rationem atque indolem peruestigemus; huic theoreticae contemplationi postea signa adiungamus, tum quae discernunt miliarem eruptionem, aut quae praesentem morbi statum declarant, tum etiam quae praesagiunt futuros euentus, quibus tandem, quid ad curationem facere nobis videtur, subiiciamus. Nolit vero quis cre-

credere, nos de hoc argumento agere ideo suscepisse, vt nouas sententias proferre, aut diuersas multorum et celeberrimorum nostri aeui medicorum opiniones componere vellemus, sed tantummodo, vt aliis pateat, quae nobis contra illorum auctorum sententias argumenta opponi posse videntur.

§. II.

Miliare exanthema nouus morbus.

Morborum quidem numerum primis temporibus exiguum fuisse, quem postea, simpliciori viuendi ratione relicta, luxuria, desidia, aliaeque caussae plurimum auxerunt; res est notissima, et ex ea historiae medicinae parte patet, quae de statu eius antiquiori exponit, vbi in herbarum quarumdam et simpliciorum remediorum applicatione omnis posita erat scientia. Nec rationi adeo absolum videtur, etiam nunc eorum species atque numerum augeri posse, si noua committantur vitia, sanitati perniciosa. Sic inter nouos morbos a plurimis numerantur scorbutus, variolae, purpura, cet. Non defuerunt tamen, qui hos morbos iam olim cognitos fuisse testantur. Scorbutum eum esse morbum, qui in HIPPOCRATIS scriptis Σπλήν μέγας nuncupatur, coniecit RICH. MEAD^b). Variolarum antiquitates Vratislauiensium medicorum celeberrimus, IO. GODOFR. HAHN^c) eruere annis est. Varia et plura itidem in veterum scriptis passim reperiunda collegerunt DAN. WILH. TRILLERVS^d) et IO. CHRIST. LVD. SEIP^e), quibus confirmari arbitrati sunt, miliarem morbum veteres non ignorasse, eiusque antiquitatem ex his ipsis recte colligi. Verum enim vero

A 3

neque

b) In monitis et praecepsis medicis. Lond. 1751. 8. p. 221.

c) Variolarum antiquitates e graecis erutae. Brigae. 1733. 4.

d) Conf. Exercitatio de febre miliari, potissimum foeminarum, priscis medicis graecis haud incognita, ad quaedam HIPPOCRATIS loca illustranda. Extat etiam in Eiusd. Opusculis medicis ac philologicis, quae curauit CAR. CHR. KRAVSE. Lips. 1766. 4. Vol. II. p. 326.

e) Vid. diff. inaug. de purpura morbo antiquo. Goett. 1741. 4.

neque tam dilucide, neque tam copiose de hoc, vti de aliis contagiosis et acutis morbis, a veteribus expositum est, vt certi quid stabiliri posset. Hinc pluribus impellimur rationibus, illum prouo habere morbo, variis iisque singularibus inducto cauissis, qui ab eo tempore, quo PETR. SALIVS^f) vel LAZAR. RIVERIVS^g) et post hos nonnulli alii, eius mentionem fecerunt, obseruatus esse videtur. Si cui forte etiam horum virorum descriptiones cum veris miliaribus non omni ex parte conuenire videantur, is morbi huius originem certissime repetere poterit a GODOFR. WELSCHII temporibus, qui diligenter hunc morbum Lipsiae in puerperis obseruauit, et omnium primus accurate descriptis^h). Natales huius morbi ab isto tempore repetendas esse, nobiscum consentiunt CAR. ALLIONIUSⁱ), FR. BOISSIER DE SAUVAGES^k), FRANC. ARAND^l), aliquique. Est quidem scriptorum medicorum par, IO. COYTARVS^m) et PAVL. NEVCRANTZⁿ), quorum vterque ante WELSCHIVM librum diuulgauit: horum tamen operam, vtut laudandam, in perscrutando morbo ad nos non pertinere, exinde patet, quia exanthemata putrida periculosissimaque, maculas versicolores, quamplurimas sanguinis guttulas referentes,

citrinas,

f) *De febri pestilent. Cap. XVIII.*

g) *Prax. med. L. XVII. sect. 3. cap. I. de febr. pestilent.*

h) *Conf. Eiusd. Historia medica, nouum istum puerpararum morbum continens, qui ipfis der Friesel dicitur. Resp. Sig. Rup. Sulzberger. Lips. 1655. 4.*

i) *In tractatione de miliarium origine, progressu, natura et curatione. August. Taurinorum. 1758. 8. vbi simul morbi per dissitas regiones diuulgati ac longe lateque grassantis progressus et vberior historia §. 3-56. arque, num ante Lipsiae epocham visa sit miliaris febris §. 153-163. vberius exposita inueniuntur.*

k) *Hic quidem in Nosologia methodica Amstel. 1763. 8. edita Tomi. II. Part. I. p. 393. morbum hunc anno 1750. Lipsiae primum obseruatum esse asserit; quod vero ex errore typographi pro anno 1650. impressum esse putamus.*

l) *In diff. inaug. de purpura puerpararum Goett. 1765. 4. habita §. 1. scribit, morbum hunc inter puerperas Lipsiae primum obseruatum esse.*

m) *Vid. de febre purpura epidemicali et contagiosa Libri II. Paris. 1578. 4.*

n) *Cuius de purpura liber singularis, in quo febrium malignarum natura et curatio proponitur. Lubecae. 1648. 4. prodiit.*

citrinas, puniceas, liuidas, nigras, quae petechiarum nomine ut plurimum venire solent, purpurae nomine comprehendenderunt. Qui mos, quum et inter recentissimos Galliae scriptores ^o) adhuc in usu sit, eo nos adegit, vt purpurae vocabulum negligere atque miliarium exanthematum vel miliaris morbi denominatio-
ne, confusionis euitandae caussa, vti, consultius duxerimus.

§. III.

Miliaris exanthematis definitio.

Miliarem morbum in genere definire, primo quidem intuitu haud adeo difficilis res esse videtur; nam in miliaris vel purpurae, quod negleximus, vocabulo aliqua iam latet morbi idea. Vtramque tamen denominationem vniuersalem morbi, diuer-
sissimo modo progradientis, et quam plurimis symptomatibus con-
iuncti, naturam non satis exprimere, sed angustiorem esse morbo definiendo, praemoneri oportet, quia sub purpurae siue mi-
liaris morbi nomine morbus tantum exanthematicus cum vel sine
febre, eadem ratione, vt sub varioloso morbo variolosae pustulae cum febre intelliguntur. Quum vero interdum, quamuis rari-
us, et tunc potissimum, quando epidemice grassantur variolae et miliaria, eueniat, vt, febre acuta atque symptomatibus, his
morbis propriis, omnibus fere praesentibus, iis praecipue,
quae eruptionem cutaneam praedicunt, sine ullo tamen exan-
themate soluatur morbus solo sudore foetido et specifico: pate-
re inde arbitramur, sine exanthemate etiam esse posse miliarem
morbum eodem modo, vt variolofus sine variolis. Hanc vero
morbi indolem, siue ad febrim, siue ad caussas et
symptomata respiciamus, quum concisa et adaptata rei defini-
tione exprimere nequeamus, eam in diagnosi ulterius declaratu-
ri sumus; hoc loco igitur exanthema tantummodo, cum miliari
morbo

^o) Huius rei exemplum inuenies in laudati SAVVAGES Nosol. methodica, vbi Tom. II. Part. I. Classis III Genere V miliaria, VI autem purpura seu febris petechialis Germanorum exponuntur.

morbo plerumque coniunctum, breuiter describamus. Sub hoc vero intelliguntur pustulae cutaneae, a corruptione singulari humorum seroso-lymphaticorum oriundae, milii seminis figuram et magnitudinem referentes, eleuatae ac asperae, rarius absque febre, vt plurimum cum febre prorumpentes. Qua quidem descriptione tria comprehenduntur momenta, ad quae attendi conuenit, scilicet ad caussas cacochymiae, quae miasma morbosum producit; ad differentias specificas, quibus cum ab aliis exanthematicis morbis, tum inter se distingui possit exantheme; et ad febris denique indolem, cum vel sine qua illud existit. De singulis quum a nobis exponendum sit, antea de miliaris exanthematis sede pustularumque conditione differendum est, quam reliqua hic illustrentur momenta. Vix autem necesse est mone-re, pustulas miliares cutem occupare. Cutem vero membranam esse neruo-vasculosam, quae a superinducta epidermide a variis externis iniuriis defenditur, anatome docet: disquirendum ergo erit tantum, vtrum in neruosa, an vasculosa parte pu-stularum sedes sit quaerenda? 10. CONR. BRVNNE RVS^{p)} quidem miliaria neruorum morbis annumeranda esse autumat. Alius etiam recentissimus scriptor^{q)} milia vesicularia, purpura alba dicta, excretiones neruorum halituosas esse, perhibet, in apicibus neruorum eorum sedem ponit, et caussam in succi neruei et humorum, qui vaginam illorum nutriunt, dispositione, tem-perie, depravatione latere, statuit. Atque concedimus, neruos omnino irritari, succum eos nutrientem vitiatum esse, etiam fluidum nerueum sensim qualitate peccare posse, quia humores lymphatici omnes depravati sunt: inde tamen non sequitur, miliarem morbum maiori iure posse morbum neruorum dici, quam arthritis,

p) In Ephemerid. Natur. Cur. Decar. III. Ann. VII. et VIII. obseru. 206.
in scholio. p. 344.

q) Vid. Cap. IV. de natura febris miliaris ex symptomatibus eruta. §. 21.
Huius vero tractatus de miliaribus albis agentis, propediem in lucem prodituri, quum paucas tantum plagulas impressas videre nobis contigit, neque auctorem neque titulum indicare possumus.

arthritis, malum hypochondriacum et plures alii morbi, in quibus deprauata lympha neruos pariter in consensum trahit eosque afficit. Quum itaque haec sententia multis prematur difficultibus, potius in vasculis tenuissimis obstructis, hinc intumescentibus et epidermidem attollentibus, videtur sedes collocanda esse, quod exinde coniicimus, quod, corpore denudato aut frigori exposito, cutis contrahatur in eleuata tubercula, asperae anserinae cuti similia, magnitudine miliaris seminis, sola aspredinis et doloris absentia a miliaribus diuersa. Mirum praeterea est, quod a variis penitus neglectum, a PLATNERO¹⁾ et LUDWIGIO²⁾ adnotatum deprehendo, disquisitione vero utique dignum: omnem fere corporis superficiem occupari a pusulis miliaribus, faciem si exceperis, ubi nunquam, aut rariissime, et in confiniis saltim capillatae partis conspicuntur. Caussam huius rei in densiori et a variis aeris iniuriis firmato magis faciei habitu quaerendam esse, arbitrantur multi; neque negamus, in vola manuum pedumque planta, callosis redditis, strictiorem cutaneum habitum impedire, quintam facile, ac in reliquo corpore efflorescant: quum vero in dorso manus et in digitis, iisdem ac facies caussis expositis, eae perrumpunt, rationem hanc vix sufficere putamus. Annon conicere licet, in vasorum lymphaticorum per faciem distributorum copia, eorumdemque compressione, a vasis sanguiferis ibi excurrentibus, et in febre cum morbo coniuncta turgentibus et distentis, aliquam caussam latere posse, praecipue, quod in toto corpore tam intricatus vasculo-rum nexus nullib[us] ac in facie deprehendatur?

§. IV.

Miliaris miasmatis genesis.

Non minoris operae res est, in caussarum huius morbi scrutinio versari, quippe quae, quum sint admodum absconditae,

plerum-

¹⁾ Vid. Eius Ars medendi. Lips. 1765. 8. §. 153.

²⁾ Institut. med. clin. Lips. 1758. 8. §. 217.

plerumque difficilius extricantur, neque semper ipsius morbi originem veram illuſtant. Quum interim id, quod plurimum contulisse videtur ad morbi genesin, eum produxisse dicatur, praetermittere ea, quae obſeruationibus constant, nequimus, quippe quae, si conferantur cum reliquis morbi symptomatibus, viam monstrare videntur ad intimorem morbi intelligentiam. Facili quidem negotio nos expedire possemus, si cum pathologiae verminosae patronis cauſam, si non omnium, exanthematicorum tamen morborum, et potissimum miliaris in colluſe verminosa, cui libet homini innata, poneremus ^t), vel ex ipſorum vermium diarrhoea aliisque morbis febres malignas et exanthematicas oriri statueremus ^u): missis vero fictis his et naturae repugnantibus hypothesibus, prius quaedam recensēbimus vitia in rerum non naturalium uſu patrata, quae sequi ſolere miliare exanthema, obſeruatum eſt. Quaenam ex his corpori inducantur mutationes, vel quae ab iis fiat dispositio, deinde eruamus, et ex his comparatis tandem ad cauſam proximam ſive cacochymiam vel miasma singulare, in corpore genitum, concludamus. Eos itaque, quorum corpus a natura vel ex vitae ratione laxum et in fudores proclive eſt, ſi vitae maximam partem ſedendo transigunt, aerem liberum negligunt, aluum ſegniorem habent, falſo et aromatico victu, potu ſpirituoso vel copioso calido atque nicotiana abutuntur, primum fudore diſfluere, poſtmodum exanthemate miliari, ſine febre, affici, obſeruatio docuit. In his itaque cacochymiam ſystematis ſeroſo-lymphatici eſſe enatam, nemo ibit inficias. Plures harum cauſarum etiam concurrunt ad miliaria, quae cum febre apparent, producenda, accedunt vero quoque aliae cauſae, a nobis nunc recenſendae. Liceat nobis

^t) Conf. AVG. QVIR. RIVINI *Diff. de pruritu exanthematum ab acarīs.* Lipſ. 1722. 4. *Selecta medic. Francofurtensia.* Vol. II. 8. p. 102. et MARC. ANT. PLENICIZ *Oper. med. physica.* Vindob. 1762. 8. *Tractat. I. de contagio.* p. 80.

^u) Vid. GIAM. BATTIST. MOREALI *Delle Febri maligni e contagiosi, nuovo Sisteme.* in Venezia 1746. 8.

nobis ea afferre, quae de miliarium olim inter puerperas Lipsienses grassantium ortu narratione accepimus, et quae confirmantur ab iis, qui scriptis de hoc morbo exposuerunt. Obtinuit olim inter feminas Lipsienses ille mos, ut illae grauiditatis tempus, summae quieti deditae, otiose et admodum commode transigerent, atque omnibus, in quae appetitus earum incideret, potirentur, et quaecunque ipsis concederentur, siquidem feminae grauidae, rem aliquam, quamvis noxiam appetenti dissuadere, et hucdum a mulierculis et vetulis religioni dicitur, metuentibus, ne foetus damnum inde patiatur; his porro puerperium ingressis iuscula pinguia et concentrata ad vires aegrae et imbecillis feminae sustinendas propinarentur, calidus ac in primis coffeae non raro cum lactis cremore coniunctus potus, saepius iteratus; deinde si forsitan solito more miliaria accederent, eorundem eruptionis eo melius adiuuandae caussa, non solum lecto arctius adstringerentur, sed etiam conclauibus calidis, et aere impuro et exhalationibus a visitantium amicarum turba repletis, macerarentur, ita ut sudoris balneo immersae quasi essent. Aluum per multos dies saepius adstrictam clystere aut leni euacuante ducere, vel sanguinem subsistentibus lochiis mittere, eam quidem ob rationem, ne materia maligna, ut falso saepe existimabant, statim in cute apparitura ad interna viscera reduceretur, prorsus negligebatur. Quo facto, si febriles animaduertebantur motus, a lochiis aut quacunque alia de caussa orti, statim miliaria imminentre conclusum est, et quae his ex caussis sponte non prouenerunt miliaria, postmodum calida et diaphoretica medicina expellere annitebantur medici. His omnibus caussis simul comprehensis, fieri non poterat non, quin sensim sensimque corpus corrumperetur, humorum indoles mutaretur, et cacochymia quaedam peioris indolis generaretur, ut aliquo modo huius morbi ortus intelligi possit. His itaque narratis videri possimus in partes abire Ill. DE HAEN, qui in va-

riis scriptis^x), miliaria solo regimine calido atque peruersa medendi methodo producta, tanquam merum symptomata, a natura rarius aut omnino non, sed semper factitium esse, afferit. Nec negamus, postquam haec diaetae vitia nunc non tam frequentia sunt, ac olim, curationisque methodus mutata est, rarissime hic loci inter puerperas deprehendi miliaria; videtur itaque cum aliqua veritatis specie concludi posse, in diaeta et medicatione calida caussam miliaria efficientem positam esse. Attamen illa gignit tam facile et cito, vti Cl. DE HAEN^y) afferit, qui ex eo, quod in clauso cubiculo cum septuaginta tironibus commoratus erat, aegrum quendam peripneumonicum miliaria contraxisse statuit, animo comprehendere vix possumus, cum viderimus milites in epidemia an. 1757. febre acuta laborantes, in nosocomiis Lipsiensibus confertim positos, ab hoc morbo vel immunes fuisse, vel eo paucissimos affectos, quamvis ab iis neque aer impurus acrei poterat, neque in calefaciendis hypocaustis seruabatur modus, neque sola antiphlogistica porrigebantur medicamenta: ut inde omnino dubium nobis supersit, num vere et solummodo ab impuro aere aut calore conclauis adeo facile oriri possint miliaria. Concedimus quidem, aerem impurum eiusque varium statum calidum et humidum, potum calidum et in primis coffeam^z), quietem nimiam, exercitationem neglectam, perspirabile retentum, aliasque se et excretiones consuetas nunc suppressas, et in puerperis lochiorum fluxum interceptum, caussas esse occasioales, quae ad genesis miliaris miasmatis, in primis si diu obtinent, permultum conferant: attamen iure quodam concludimus, has caussas solas non esse, sed accedere etiam alias similes,

x) Conf. *Theses sistentes febrium divisiones et. Vindob. 1760. 8. p. 68. Rationis medendi*, P. VIII. p. 108. P. IX. p. 93. P. X. p. 194.

y) *Rat. medendi* P. I. p. 33,

z) F. R. HOFFMANN VS ex eo tempore, quo sorbitio huius potius in consuetudinem abiit, purpuram in primis saeniisse, afferit in *Diss. de purpurae genuina origine, indole et curatione. Hal. 1725. 4. §. 41. sq.* eamque inter praecipuas miliaris morbi caussas refert.

les, quae vel genesis miasmatis in corpore adiuuant et aceelerant, vel, vt in actum ducatur, efficiunt. Ad priores referri merentur concitatiō, in primis in meticulosis, animi affectus, nausea, quam odor plerumque excitat singularis, qui ferit nares eorum, qui proprius accedunt ad aegrum miliari morbo affectum. Hic odor spargit et commonstrat euolutum quoddam principium volatile, in quo contagiosi quid latere nobis videtur, quod vero, nisi aggrediatur dispositum iam corpus, vim suam venenatam et contagiosam exferere nequit. Ad posteriores pertinet febris quaecunque, quae, cum hoc vterius euoluere possit, iure his caussis annumeratur. Ea enim, ex quacunque caussa, v. c. variolosa, morbillosa, aut alia oborta et moderata, miasma miliare in corpore latens euolui, ad habitum cutaneum deferri, atque produci miliaria, quotidiana docet experientia.

§. V.

Miasmatis miliaris ortus et differentia.

Atque haec essent, quae materiam quasi ad genesis miliaris miasmatis praebent, ortum vero iis solum adscribi posse negamus, sed potius in idiosyncrasia vel peculiari corporis conditio-ne in solidis et fluidis eum quaerendum esse putamus. Quaenam autem sit haec conditio, definitu est difficillimum. Videntur ad miliarem morbum dispositi esse ii, quibus laxa sunt solida et mollior cutaneus habitus; quamuis et eos, qui macilenti et rigidi a tenacitate humorum atrabilaria facti, ab hoc morbo plane immunes esse dicere nequeamus. Phlegmaticos et sanguineos interim frequentius obnoxios esse miliaribus, quam cholericos et melancholicos, certum est. Saepius iisdem corripiuntur mulieres et infantes, rarius senes et viri, nisi vitae genere molli mollius sibi contraxerint corpus. Sed hac in re quid certissimum sit, stabiliri vix poterit, quia et in morbo epidemice grafsante fluidorum status, quamprimum a naturali recedit, simul solida et id, quod temperamentum dicitur, mutat: hinc fibra

B 3

solida

folida rigidior laxatur, et in sudorem proclive redditur corpus. Haec de solidorum statu, qui ad morbum disponit. Quoad fluida videmus, serum per sudores expelli, lympham vero et crassiorem sanguinis partem remanere, cuius vitia per continuatos errores in cibo et potu inducta, a primis viis debilitatis augentur, neque, cum circulus sanguinis langueat, et vis vitalis ac elastica vniuersi corporis imminuta sit, in via sanguinis corriguntur: hinc viscidam, pituitosam et tenacem acquirit indolem, ex qua, acrimonia adhuc destituta, in infantibus miliaria enascuntur. Huic vero visciditati si particulae salinae in corpore enatae et euolutae simul adiunguntur, acrimoniam inde contrahi atque miasma specificum in corpore generari, quod in cutaneo habitu fixum redditum miliare exanthema sistit, verosimile nobis videatur. In laxitate itaque solidarum et in tenacitate siue visciditate cum acrimonia coniuncta fluidarum partium dispositionem ad genesis huius miasmatis positam esse coniicimus. Hoc ipsum autem miasma, siue ichor WELSCHIO^{a)} dictus, siue fermentum siue materia peccans, cuiusnam sit indolis et quomodo differat, vt disquiramus, operaे pretium esse videtur. D A V. HAMILTON^{b)} acidam acrimoniam statuit, ac varia phaenomena, v. c. sudor largus, foetor peculiaris acido-nauseosus, cutis laxa, sanguis ex vena missus ut plurimum floridus, lymphæ coagulum et alia in miliari morbo obseruanda facile in eandem nos deducere possent opinionem: verum, quum acida remedia, quae tunc semper noxia esse sequeretur, potius prodesse, quam obesse, experientia multipli constat, magis forsitan ad alcalinam volatilem naturam, ex pruritu coniiciendam, inclinat, cui tamen et varia contradicunt symptomata. Esse idem cum miasmate hydrophobicō comparandum, afferit ALLIONIVS^{c)}. Esse illud acidae corruptae et putridae simul indolis, statuunt alii. Nos itaque,

per-

a) in Diff. cit. cap. III. §. 5. 9.

b) Vid. Tractatus duplex, prior de praxeos regulis, alter de febre miliari. Lond.

1711. 8. p. 52 seq.

c) l. c. §. 174.

perpensis hisce conditionibus, cum ignorantiam profiteri, quam perspicientiam peculiarem crepare, consultius ducamus, concedere cogimur, naturam et mixtionem eiusdem neque ex caussis, neque ex phaenomenis satis cognosci posse, ut aliquid periclitemur. Nobis interim verisimillimum videtur, miasma hoc consistere in singulari cacochymia humorum lymphaticorum tenaci, acri et perspirabili, ex caussis singularibus nata, et in corpore ulterius euoluta, subtiliore reddita, indeque interdum contagiosa facta^{d)}, cuius malignitas ac benignitas a varia corporis dispositione aut idiosyncrasia pendeat. Acrem enim et perspirabilem eius esse naturam, ex symptomatibus cognoscitur, et quoniam vix, nisi ad colatorium cutaneum ductum, expellitur. Tenacitas vero vel visciditas inde apparet, quia saepissime, perspirazione non dissipandum, in cute remanet exanthematis forma, rarius sudore solum soluitur, ac in quibusdam speciebus, potissimum in miliaribus lacteis cognoscitur, etiam pellucidae vesiculae disruptae fundunt aquulam lentescentem. Differentiam autem insignem huius miasmatis constituere, plurima suadent phaenomena; siquidem illud, quod febrem non producit, lentum magis et fixum est, ad viscera nobiliora non facile nec magno cum vitae periculo reuertitur, neque in uniuersum et sponte in peius mutatur: alterum vero subtilius atque magis volatile maioriique cum vitae discrimine coniunctum esse, hinc a quacunque causa retropressum, acrius fieri, et quasi subtilius, hinc repente periculosissima adferre symptomata, pluribus constat observationibus.

§. VI.

Miliaris eruptionis differentiae.

Miliares pustulas iam superius §. III. magnitudinem milii seminis vix superare, eleuatas ac asperas esse, diximus. His itaque a figura externa desumptis characteribus, eae iam ab aliis exanthemata

d) Hanc sententiam expositam inuenies in *Magn. LUDWIGI Instit. patholog. Edit. 2. Lips. 1767. 8. §. 323.*

thematis morbis distinctae sunt: obseruatur vero quoque diversitas quaedam earum, quoad symptomata concomitantia. Magnitudine enim differunt a pemphygo **S A V V A G E S**^e) siue morbo vesiculari, in quo bullae seu vesiculae magnae pellucidae, sero flavo turgidae, nucis aquillanae magnitudine, quandoque maiores, raro minores conspicuntur. Porro quum sint tubercula eleuata, tactui renitentia et aspera, quamquam asperitudo desquamationis tempore maxima est, facile distinguuntur a petechiis siue purpura **Gallorum**^f), quae maculae sunt planae, rubicundo aut obscuro plus minus colore praeditae, quae oriuntur, dum a nimia sanguinis dissolutione nimioque febris impetu in minima cutis vascula traducti sanguinis stases generantur, et in interstitiis cutis minores quidem, attamen copiosas ecchymoses formant^g). Similiter non cum morbillis seu rubeolis **S A V V A G E S** confundi debent, siquidem hi sunt papulae culicum morsus aemulantes, rubicundae, parum elatae, quae in squamulas quidem furfuraceas abeunt, cute aspera relicta, nunquam

tamen

e) in *Nosol. method.* T. II. P. I. p. 382.

f) **C O Y T T A R V S** l. c. p. 5. scribit: se studiose examinasse, vt experientur, num quid esset asperum et inaequale, atque in morem tumoris sublatum: nihil vero profecisse, sed tantummodo cognouisse quasdam maculas livescere, alias in nigrum colorem, alias in violaceum aut blan- cum degenerare --. Inde mulierculas a purpurae colore purpureas maculas et febres purpureas a multis annis nuncupasse: aegrotosque tum vul- gum, tum ipsos medicos sui seculi, purpura laborare eos dixisse, qui si- milibus maculis infecti simul febre continua detinebantur. Has maculas, quae a Germanis petechiae vt plurimum vocantur, etiam vocabulo pur- purpleae generico insigniuit **C L . S A V V A G E S** l. c. p. 414.

g) **C E L . D E H A E N** eam quidem fouet sententiam, petechias atque pustulas miliares fere unum eundemque esse morbum, et utrasque tantummodo symptomaticas, calida seu, quod idem ei est, peruersamedendi methodo produci. Sed ab hac sententia quum et plurimi eorum, qui de reliquo cum ipso consentiunt, ab eius partibus recesserint et af- firmarint, se etiam, licet antiphlogistica medicina adhibita fuerit, petechias nihilominus erumpere vidisse, satis luculenter patet, omnino esse veram et constantem diuersitatem inter duo haec exanthematum genera, tum quoad originem, cum quoad internam indolem, et febrem petechiale morbi systematis sanguinei ac semper malignae indolis esse, miliarem vero febrem lymphaticam et per accidens aut excessu malignam.

tamen vesiculas siue pustulas formant. In scarlatina cutis tota rubore perfunditur, nullis tamen efflorescentibus tuberculis, nisi miasma miliare cum hoc erysipelaceo morbo simul coniunctum sit. Variolosa pustula et magnitudine, et inprimis, quam subit, suppuratione a miliari discrepat. Caeterum omnes hi morbi totum obsidere solent corpus, rarissime vero aut nunquam in facie conspiciuntur miliaria. Sunt quidem plures cutanei morbi cum erosione vel vlcusculis coniuncti, v. c. scabies, phlyctaenae cet. qui tamen vel ob figuram pustularum irregularem, vel quod aspredo aut eleuatio in iis absit, a miliari exanthemate facile dignoscuntur. Differunt vero miliaria non solum ab aliis exanthematicis morbis, sed etiam inter se. Sic magna eorum deprehenditur diuersitas quoad colorem, alia enim alba, rubra alia, vel etiam rubra et alba simul, alia lactea, alia pellucida magis vel obscuriora apparent. Rubra fieri, asserit C H R I S T. M O L I N A R I Y S^h), si crux sanguinis ob impetum nimium febrem in vasa laxa propulsus sit, vbi vero seroso-lymphatica materia vasa cutanea, alias non conspicienda, turgent, tunc mole istorum aucta pustulas apparere albas; si autem tam sero, quam sanguine inferciantur vasa, utriusque generis emergere miliaria. Atque huius sententia proprius a veritate abesse nobis videtur prae illa, quam Cl. ARANDⁱ) proposuit: scilicet plethoricis rubra, phlegmaticis alba propullulare miliaria. Interim negandum non est, colorem solum sufficientem discriminis rationem non suppeditare, quippe qui variet, et a variis caussis, morbum efficientibus vel mutantibus, diuersus reddatur; pariter etiam ab aetatis discrepantia certa et constans differentia non pendet, et si enim, iuniora et infantilia corpora frequentius affici miliaribus, experientia constet, nec sexus, nec anni tempora congruam diuisionis rationem monstrant. Optassemus quidem, ut diuersas, easque certas species, ex

h) Conf. de miliarium exanthematum indole et tractatione disquisitio. Vindob.
1764. 8. p. 35.

i) Diff. cit. §: 2.

signis suis dignoscendas determinare, singulisque suam medendi methodum superstruere potuissimus. Sed adeo multae sece offerunt difficultates, quas fore, ut superemus, eo magis dubitamus, quod cognouimus, viro maxima perspicaciae, Cl. SAVVAGE^s^k), qui differentias has stabilire conatus est, minus prospere rem hanc successisse. Hinc a miasmatis diuersa natura, a tempore, et progressu morbi in vniuersum, nostram repetamus diuisionem. Quodsi itaque a miasmate non adeo volatili, sed magis lento pendet, et sine febre progreditur morbus, illum cum HOFFMANNO^l) chronicum appellamus; verum e contrario, si a volatili miasmate oritur, et cum febre coniunctus est, acutum dicimus. Quae sine febre apparent miliaria, a HOFFMANNO^m) etiam rubra dicuntur, et ea alba, quae cum febre sunt; verum, quamquam illa fere semper rubra aut obscuriora sunt, ideoque a colore ita dici possent, tamen non licet, febri alba tantummodo adsignare, quum vtrumque genus eam non solum in diuersis aegrotis, sed etiam in uno eodemque aegroto, et quod magis mirandum, uno eodemque morbi tempore comitari soleat, vt adeo ex hac coloris conditione, vt diximus, certi nihil determinari possit. Quum etiam miliarium chronicorum atque acutorum denominationi, quod ipsius morbi durationis aliquam significationem admiscet, plurimi affensum sint denegaturi, nobis perinde

k) Hic enim I. c. tredecim constituit species, de quibus, si licet fateri, quae nos sentimus, saltim moneamus, distinctionis earum fundamentum admodum lubricum esse, quum plurimae species generi non conueniant: de eo enim statuit, morbum esse inflammatorium, cui tamen plurimas morbi putridi species subiungit, atque purpuram scorbuticam LVDWIGI^l sine febre, saltim apparenter tali contingentem, ceu ultimam speciem huc retulit. Neque binae priores species, ex ALLIONO huc translatae, recte determinatae sunt, benigna scilicet et maligna, quoniam puerarum purpura, quae peculiarem silit speciem, et plures aliae hic expositae species, pro corporis conditione et miasmatis maiori vel minori quantitate ac qualitate variantes, et benignae, et malignae esse possunt.

l) Vid. *Consultat. et respons. medicin. Centur. II. et III. Hal. 1734. 4. Caf. 194 p. 809.*

m) in *Diff. cit. de purpurae genuina origine cet. p. 8. 32. et passim.*

inde erit, si malint priora fixa, posteriora vero volatilia seu febrilia appellare. Singula horum denique in idiopathica et symptomatica commode subdividi posse, putamus. Chronica enim nobis dicta, si ex propriis suis caussis sine alio accedente aut praegresso morbo oriuntur, sunt idiopathica; si vero in cute a sudoribus relaxata, post praegressam febrem, ea tamen prorsus silente, vel ab vlcere pulmonum aut alias visceris accident, tunc ut symptomatica consideranda veniunt. Acuta pariter sunt idiopathica, si miasma volatile febrim excitat propriam; si vero per alium febrilem morbum, v. c. variolosum, morbillosum cet. in motum cietur et euoluitur, symptomatica existunt. An critica fint, nec ne? in diagnosi morbi ulterius probaturi sumus.

§. VII.

Febris miliaris.

Febrem inter caussas euolutionis miasmatis miliaris antea iam recensuimus, eam nunc tanquam effectum, qui ab illo pendeat, ut contemplemur, necesse est. Ex iis autem, quae superius §. III. et IV. dicta sunt, quod nempe non solum cum, sed etiam sine febre, proueniat miliare exanthema, etiam miasma sine febre in corpore animali gignatur, luculenter apparere putamus, febrem, vti ab *arthritica*, *podagrifica* aut alia materia, nec non *lympha* in *coagulum* prona, sic etiam a miliari miasmate, volatili in primis, in corpore latente, excitari posse, symptomaticam appellandam. Immo videtur nobis, vix vlla miliarium, ac ne chronicorum quidem, eruptio fieri posse sine aliqua sanguinis commotione iusto fortiori. Sic, vbi etiam ex internis caussis nullus esset febrilis motus, potu calido aut spirituoso, temperie calidiori, exercitatione corporis vehementiori, aut caussa quacunque alia externa, exaestuationem quandam in sanguine effici, et motum apparenter febrilem fieri constat, quae singula praecedant prius, vesiculae miliares quam in cute efflorescant. Hunc tamen ab externa caussa productum concitatiorem sanguinis mo-

tum febrim non dixerimus, quia et lentore humorum in minimis destituitur et spasmo, quem pro pathognomonic febris signo habet HOFFMANNVS, aliique. In verae autem febris, quae miliarem morbum ut plurimum comitatur, eumque acutum et malignum saepius reddit, naturam et indolem inquisituris id incumbere nobis videtur, ut disquiramus, vtrum ad febrium praecipuarum et hactenus assumtarum speciem possit reduci, an vero singularis sit earum species, huic morbo tantum propria, et miliaris dicenda? Febres in vniuersum commode in duas classes diuiduntur; sunt enim vel intermittentes, vel continuae. Retineamus hanc differentiam et perscrutemur, an forsan ad intermittentium indolem accedat febris miliaris? Quoad lentorem et visciditatem humorum, miliaria inter et febres intermittentes tanta est conuenientia, ut ob hanc caussarum analogiam febris miliaris ad intermittentium classem referri posset. Harum vero, certe exquisitarum seu regularium, quilibet paroxysmus singularem quasi efficit morbum, in quo, post horrorem siue cruditatem praegressam, calore subsequente coctio peragit, et quidquid demum euolutum atque coctum est, diaphoresi ceu crisi completa, vi scilicet vitali adiuuante, e corpore eliminatur. In his itaque viscidam et perspirabilem materiam adesse, ex effectu cognoscitur: quum vero cacochymia illa seu acrimonia, quae miliari tantummodo miasmati propria est, et indesinenter ex indole sua vasorum nervos irritat, in iis absit, putamus, earum genio aduersari febrim miliarem. Quamquam enim nobis vix sit dubium, etiam intermittente febre, ut caussa accessoria, miasma miliare in corpore disposito posse ulterius euolui, moueri et ad cutem proiici: illud tamen febrim vere intermittentem excitare posse, multis rationibus ducti negamus. Nam sine continuatione febrilium motuum rarius vel nunquam febrim miliarem contingere, coniicimus. Eas hinc intermittentes febres, quibus superuenisse miliaria variae prostant obseruationes, vel ad remittentes illas pertinere febres anomalas et mali-
gni

gni moris, quae ab initio typum intermittentium seruant, progressu vero in acutas mutantur, vel ex vera intermitente, cum febre miliari simul coniuncta, complicatum fieri morbum, conciicere licet. Hae febres semper periculi plenae sunt existimandae, eam quidem ob causam, quod accedente altero paroxysmo nouoque frigore febrili miliare exanthema facile retrocedit et mortem adfertⁿ). Affirmat etiam M A T T H. C O L L I N^o), praestare semper, si eiusmodi febris intermitens miliaribus stipata in continuam abeat, quod vix vnquam sine vitae periculo tempore horroris subsideat miliaris efflorescentia. Nobis quidem nondum licuit obseruare, miliaria cum febre vera intermitente, quod evenerint, ut itaque ALLIONIO, cuius magna est autoritas, hanc rem enarranti fidem adiungere nos oporteat: nos modo vidimus, febri finitae, v. c. quartanae, dum roborantia adhibebantur medicamina, et febris iam penitus silebat, superuenisse aliquando miliaria. Haec vero ut chronica considerauimus, quia sensim sensimque desquamabantur, eorumque caussa vel in peruerso regimine et perspiratione critica suppressa, vel in cute per sudores nimios, contextu vasculoso vitiato, ad exanthema hoc suscipiendum adaptata, posita esse videbatur. Quum itaque ex his satis clarum sit, intermittentium febrium genio non convenire febrem miliarem, iisque, nisi complicatae sint, nunquam aut rarissime superuenire miliaria, immo ob nouum frigus periculosissima ut plurimum fieri: num magis ad acutas febres vel et remittentes, cum quibus ut plurimum miliaria conspicuntur, pertineat, et cuiusnam sit indolis? disquirendum erit. Verum

C 3

et

n) ALLION. I. c. §. 106. 107. febrem intermittem miliari febri iumentam describit ut morbum complicatum, qui sexta die, erumpentibus pulsulis, ex intermitente in continuam febrem transit, et miliari morbo ad finem perducto iterum redit febris intermitens. Aliquando tamen sibi videre contigisse asserit, tertianam simplicem secundo aut tertio paroxysmo miliaria attulisse, aegrumque frigoris tempore, cum retrocesserit exanthema, periisse.

o) Diff. inaug. de miliaribus rectaque his medendi ratione. Vienn. 1763. 8.
p. 23 sq.

et hic magnus inter celebres medicos est dissensus. Cl. SAVVAGES^p) morbum miliarem in genere pro inflammatorio habet, ideo ex eius mente febri etiam cum eo iunctae inflammatoria tribuenda est natura. Alii hunc morbum ad febres putridas et malignas pertinere contendunt. Alii etiam, omnes acutos morbos, vel omnino false, vel nimis generali distinguendi ratione, aut inflammatoriae aut putridae indolis esse, statuunt: quorum itaque ex sententia, miliarem febrem alterutrius esse naturae, necessario sequeretur. Videamus, num ex diuersis adeo sententiis nos aliquo modo extricare, easque inter se componere possimus? Praemoneri vero conuenit, fortiorum et validam febrem semper sanguinis rubicundi seu cruoris esse morbum, leuiorem e contrario a lymphae stagnatione oriri, quamquam et hacc in progressu, sanguinis circuitu a vicinis partibus prementibus impedito, et noua stasi oborta, augeri et fortior reddi potest. A miasmate vero miliari, quod in cacochymia lymphatico-serosi systematis consistere §. V. diximus, leuiorem tantum atque lymphaticam febrem, cuius sub moderatis motibus illud ad cutim propellitur, et per eam diffatur, excitari putamus, qualis est catarrhalis PAVL. VALCARENIGH^q), vel ei similis HOFFMANN^r). Hanc tamen febrem, in qua cor ad celeriores et fortiores motus incitatur, ob varias accedentes occasioneles cauissas, et ob dispositionem corporis diuersam, mutari et in alias transire febrium species, non est, cur negemus. Si enim validiore sanguinis circulatione crux compingitur et in vasis minimis stagnat, non solum in uno vel altero loco inflammatio oritur, sed et dispositio inflammatoria vniuersae sanguinis massae inducitur, ita ut febris iure tunc inflammatoria dici mereatur. Etiam ad putridam seu malignam naturam transire potest febris, si acrimonia humorum tanta vel

praefto

p) l. c. p. 393.

q) Vid. *De praecipuis febribus specimen practicum*. Cremon. 1761. 4. p. 46.

r) In *Diss. de purpurae genuina origine* cet. p. 7. statuit Cl. Vir, febrem miliarem esse lymphaticam seu catarrhali similem, quod etiam variis phaenomenis probat.

praesto est, vel sensim generatur et euoluitur, vt solidas partes destruat, aut si vis neruorum et circulationis adeo debilis existit, vt coctionem aut expulsionem bonam praestare nequeat. Hinc concedimus quidem, in progressu morbi febrem miliarem et putridam et inflammatoriam fieri posse, cum in vtroque statu coagulum lymphae locum habeat, eo tamen discrimine, vt in statu inflammatorio a sero ex mixtione vix secedente cutis sicca et arida sit, quum in putrido morbo serum et resoluti humores diffuant, in vtroque vero coagulum lymphae remaneat. Inde vero luculenter apparet, tertium et intermedium quasi statum miliari morbo magis proprium esse, siue catarrhalem siue benignum appellaueris, atque lymphaticam talem febrem a nobis miliarem dici, quae a miliaris miasmatis volatilis natura pendet et excitatur, ex qua ceu fonte primario et inflammatorius et putridus status declarari, ac tanquam duo extremi humorum malignae euolutionis effectus deriuari possunt. Leuiori febri morbus benignus procedit: fortior febris exanthema miliare nullum facit, sed eruptionem impedit. Vehementiori enim sanguinis, febre moti, impetu et sicco aridoque cutanei habitus statu vix prorumpunt pustulae, sed potius febre moderata, et cute per sudorem et transpirationem praegressam disposita. Febre demum leuiori miasma vel ad coctionem ac expulsionem disponitur: fortiori magis extricatur, acrius et malignius redditur: cuius caufsa in constitutione corporis et miasmatis quantitate ac qualitate quaerenda est. Tandem autem prauidemus, argumenta ex his dictis desumi posse, quibus confirmetur, miliarem febrem nullam esse propriam, sed accendentem, quod aequa facile sine febre exanthemata appareant, ac illa, si stipata fuerint; nec non quod peregrinae in succis nostri corporis haerentes et cum illis motae particulae necessario progressum humorum impedire, hinc varias functiones laedere debeant. Sed quoniam exanthematis miliaris molecularum minimarum mixtio, earumque aggregatio atque inde deriuandi effectus nec commode perspici, nec earum specia-

speciales actiones peruestigari possunt; omnes autem peregrinae particulae, hinc pariter miliaria, cum motus humorum turbent, semper febriculam excitari iudicamus, ea propter leue non raro incommode inducentem, quod lymphatica illa veram inflammationem producere non soleat. Adesse tamen eiusmodi motus peruersos, ex totius corporis nunc maiore nunc minore laetitiae, capitis dolore, membrorum grauitate, functionumque variarum difficultate dignoscitur, quae quidem symptomata vix non semper miliarem eruptionem comitantur.

§. VIII.

Transitus ad signa.

Expositis itaque iis, quae in vniuersum ad theoriam morbi spectant, nunc ad pleniorum decursus eius cognitionem asequendam opus esset multumque iuuaret, symptomatum recensionem adiungere. Verum, ne laborem fuscipiamus nostro instituto nostrisque limitibus ampliorem, atque ab aliis³⁾ iam praestitum, si, vel quoad stadia morbi diuersa, vel quoad benignitatem aut malignitatem, vel etiam quoad morbi simplicis aut complicati indolem, omnia in eo obseruanda enumerare vellemus symptomata: consultius fore arbitramur, ut in signorum quorundam et praecipuorum, a symptomatibus tamen petitorum, consideratione acquiescamus. Ex his igitur ea, quae eruptionem miliarem antecedunt et praesagiunt, primum exponemus, subiuncturi postmodum ea, quae cum exanthemate sunt et dijudicationem medici dirigunt, tandem, quid boni vel mali de exitu morbi sperari possit, addituri sumus.

§. IX.

Signa, quae exanthema miliare praecedunt.

Praeter sudores diu praegressos et habituales factos, pruritum cutaneum et aliquam leuioris quidem horroris sensationem, vix ullum notatu dignum occurrit signum, quod miliaria fixa

sive

3.) Vid. AELION. l. c. §. 72-114. IO. GODOFR. SALZMANNI
Historia purpurae miliaris albae, Argent. 1736. 4. §. X.

sive scorbutica praediceret. Eo plura autem animaduerti possunt symptomata in aegris, miliaribus febrilibus seu volatilibus laborantibus, quae exanthema in cute proditum praesagiunt. Horum vero alia, ut lassitudo atque grauitas membrorum, vi-
rium deiectio, respiratio difficultis et anxia, sitis intensa, fauces aridae, animi deliquia, inquietudines, immo et aliis saepius stricta, quia magis febris effectus sunt, atque in aliis etiam morbis obseruantur, medicum dubium relinquunt: alia vero, si cum his simul apparent, melius eum instruunt. Si enim sudor largus viscidulus statim ab initio morbi profluit; si dolor in dorso tensius, acutus, punctorius, etiam caput prehendens, tensius porro ac spasmmodici artuum dolores adfunt; si cum respiratione difficulti ipsius pectoris oppressiones, praecordiorumque anxietas obseruantur; si ab acri et perspirabili materia, ad pulmones et bronchia delata, eo modo, ut in morbillis, tussicula ⁹⁾ molesta siccaque, ab ea vero, ad cerebrum et nervos deducta, deliria et inquietudines excitantur; si micturitio vrinae tenuis, aquosae seu limpidissimae accedit; si in primis de stupore digitorum pungente, *Granf*¹⁰⁾ dicto, quem inter signa magni faciunt plurimi practici, et horripilationibus vagis conqueritur aeger, ita ut horroris sensationem per interualla mox hic, mox illic, tametsi bene coopertus sit, per totum cutaneum habitum, vento quasi aut ore adflare tur, persentiscat. Hae, enim quum ab insigni vasculorum cutaneorum stricture pendeant, si ad sextum vel septimum diem occurrunt, interdum etiam citius, interdum tardius, ostendunt, miasma ad cutim propulsam esse, eruptumque iri, atque praecipuum et pathognomonicum instantis exanthematis signum sistunt.¹¹⁾ Quamquam haud inficiamus, fieri interdum posse ex idiosyncrasia, vel et maligna dispositione corporis summaque debilitate, ut erumpat exanthema, aegro nullum per-

cipiente

¹⁰⁾ Obseruauit eam MOLINAR. l. c. p. 44.

¹¹⁾ Vocabuli huius loco forte germanorum *Krampf* poni posset, quippe quo vocabulo vernacula lingua hoc symptoma recte exprimitur.

cipiente horrorem, ut etiam ex horrōre serius accedente interdum alia ^{x)} praefagienda sint. Eruptionem demum mox instantem declarant calor, horrores excipiens, accedens pruritus cutis, quae simul rubore insigni interdum afficitur, aliquando sine rubore appetet emollita a madore, vel et sudore copioso, quibuscum specificus foetor prodit, de quo MOLINARIVS ^{y)} monet, ante eruptionem aliquid e laxatis iamiam cutis osculis exhalare singulare, ac in variolis morbillisque deprehenditur, nares foetore feriens, per cubiculi atmosphaeram disperso. Qua in re illi assentiri non dubitamus, ea tamen limitatione, ut rarius, perfecta humorum morbosorum coctione praegressa, miasma ad cutim statim perspirabile deueniat, sed hic demum ita praeparetur, ut diffandi possit. Horum autem signorum plurima, immo omnia, si adsunt, medicum de erupturo miliari exanthemate certiorem reddere, etiam inde argumentari possumus, quod aeger, exanthemate refertus et symptomatibus plurimis leuatus, si ex refrigerio aut alia quavis caufsa retrocedit exanthema, mox in peiorum statum rursus conuertitur, ac recensisitis iisque deterioribus symptomatibus, anxietate, spirandi difficultate, deliriis, horripilationibus aliisque afficitur, quae interdum, miliaribus iterum in conspectum prodeuntibus, disparent, id quod obseruatione ac experientia constat. Vti vero in omnibus morbis, sic etiam in miliaribus, signorum tanta esse solet varietas et inconstantia, ut et certiora interdum fallere possint: hinc penes iustos rerum arbitros ac peritos medicos excusationem nos inuenturos esse confidimus, si circa miliarem morbum certa et indubitate signa, quae semper appareant, eundemque denotent, nos exhibere vix posse confirmemus: siquidem nobis ipsis contigit, aegros vidisse, in quibus, quamquam plurima horum signorum aderant, exanthema frustra oculis quaerebatur, quum morbi potius sudore foetido et lenta solutione iudicabantur; in aliis contra pu-

stulas

^{x)} Hac de re plura videsis in IO. CAR. GEHLERTI diss. inaug. de Barkerore ut signo. Lips. 1758. 4. §. 17.

^{y)} I. c. p. 47.

Iulas vidimus efflorescere miliares, plura etsi deessent signa recensita. Sine praegressa vero pectoris oppressione, anxietate et horripilationibus vagis ea nunquam erumpere vidimus, vt ea propter medicum attentum esse debere iubeamus, reliquas vero morbi conditiones cum his conferre, et facto iudicio animum de veritate non fallente instruere.

§. X.

Miliaris morbi diagnosis.

Si vero post signa a nobis modo recensita in pectore, collo, dorso aliisque in locis tubercula exigua, vel rubra, vel alba in conspectum prodeunt, cute simul anserinæ ad instar aspera redita, certiores reddimur de miliari exanthemate. Eruptionis vero tempus certum definiri nequit. HOFFMANNVS^a) tertio vel quarto die, MAGN. LUDWIG^b) etiam quarto et tardius miliaria febrilia prodire, atque haud raro noua succedere, afferunt: alii nono demum, undecimo, immo et decimo quarto die eorum eruptionem fieri, contendunt. CL. DE HAEN^c) eam incertis diebus, vt plurimum non criticis se obseruasse, affirmat. Neque refert, de morbo tantis difficultatibus implicato certum eruptionis tempus statuere. Dierum quidem criticorum rationem habere, et ad eorum normam morbos dijudicare, res cuilibet medico foret accepta, nisi difficillimum esset, vti recte CL. DE HAEN^c) monet, exordium certum in acutis determinare. Praeterea magna, quae circa miliarem morbum inter celeberrimos nostri seculi medicos acta est controv ersia, nondum potuit penitus componi; cui profecto nos non immisceremus, nisi ad curationem utile esset, scire, vtrum exanthema miliare symptomatum an criticum existimandum sit? Miliaria in genere esse symptomatica, atque peruersa soluim medendi methodo produci,

D 2

afferunt

a) In *Diff. de purpuræ genuina origine et.* §. 2.

b) in *Rat. medend. P. VIII. C. III.* et in pluribus locis passim.

c) *Rat. med. P. VIII. C. 2. §. 40.*

afferunt Cl. DE HAEN^d), VALCAREN GH V S^e) aliique, ac negant, ea vnquam critica esse. Symptomatica esse posse, facile concedunt, simul vero critica existere, affirmant HVXHAM^f), PRINGLE^g), COLLIN^h) et plures. Ad hanc rem dijudicandam opus foret, curatius definire, quid symptomaticum, quid ue criticum sit: id vero, quia ab aliisⁱ) iam fatis superque expositum est, atque nostro instituto amplius et ab eo alienum, a nobis praetermitti videtur. Hinc, ne dissertationis limites transgrediamur, pauca modo et ea, quae ad scopum nostrum pertinere videntur, addamus. Miasmatis itaque indoles, quae ex caussis obscure patet, ex symptomatibus plenius indaganda est. Illud, volatilis iam per se naturae, quamprimum vel ex caussis vel ex idiosyncrasia in corpore genitum est, vario modo cum humoribus sine noxa circumduci, in maioribus vasis quidem non sentiri, in minoribus vero sub rheumatismi, arthritidis, aliorumque morborum forma sese manifestare, vel ad neruos deiectum, eos irritando, miros effectus^k) producere, obseruationibus constat. Si febris autem ab eo excitatur, quod eodem modo fieri putamus, vt in rheumatismo et arthritide accidit, motu fortiori massa sanguinea commouetur, cordis actione validiore tenax materia dissoluitur, et acre liberum redditum, cerebrum neruosque afficiens, deliria, inquietudines variosque spasmos, in pulmonibus et bronchiis sese figens, tussim, anxietates et plura iam enarrata symptomata efficit. Ex his igitur inter se comparatis

fatis

^d) Rat. med. P. VIII. Cap. 3. et passim.

^e) I. c. p. 158.

^f) Vid. Lib. de febribus Cap. VII. vel Oper. physico medic. T. II. Curante G. C. REICHEL Lips. 1764. 8. p. 87.

^g) Vid. Observations on the Diseases of the Army. Edit. V. Lond. 1765. 4. in appendice p. 108.

^h) Diff. cit. Cap. 4.

ⁱ) v. c. MOLINAR. I. c. p. 43.

^k) Ita risum inuoluntarium conuulsuum obseruauit FR. ZWINGERVS in Act. Helvet. Vol. I. p. 47. Sternutatio vehementissima, a Cl. ROERDENIS obseruata, extat in Act. Nat. Cur. Vol. IX. p. 184. quod utrumque symptomam miliari eruptione sublatum est. Plura vid. ALLION. I. c. §. 95.

satis patere arbitramur, eam, quam superius §. V. coniiciendo magis exposuimus, cacoehymiam specificam eiusque naturam acrem et irritantem, viscido tamen seu tenaci et crudo humore inuolutam esse. Quum porro effectus hi plurimi rarius vel nunquam euanescent, nisi acrimonia haec, sponte vel febre mota, ad cutim delata et per eam expulsa sit, (quamuis et ad cutim propulsa ob malignam indolem vel quantitatem nimiam euolutam tristem euentum euenire posse, concedere nos oporteat,) miliaribus sane eruptis, symptomata imminui, aliique insoliti effectus eualescere videntur. Iure igitur quodam a nobis asseri poterit, miasmatis indolem non solum acrem et tenacem esse, sed etiam perspirabilem, atque illud, si subtilius redditum est, alia via quam per colatorium cutaneum vix posse expelli; idque rarius vera crisi siue subita expulsione, saepius vero crisi metastatica vel succedanea solutione fieri, putamus. Vterque enim modus cum sponte et natura sola peragatur, et quod multos aegros, sine ullo medici auxilio hac ratione, superatis symptomatibus, in sanitatem restitutos esse, negare nullus poterit, nihil nobis obstat, quin exitum hunc, quem natura praestat, ad crises et metastases criticas referamus. Differentia autem huius rei in coctione humorum et evolutione singulari miasmatis posita est, siquidem illa et perfecta et imperfecta esse potest. Perfecta coctio nobis dicitur, quando febre moderata humores, in primis lymphatici, ita mutantur, ut acre et volatile a viscido, illud inuolente, (hoc enim siue dissoluatur, siue attenuetur, nobis perinde erit,) liberetur, acrimonia vero agitatione continua obtundatur, vel in nouam mixtionem conuertatur, ut, ad cutim quamprimum delatum est, mox perspiret, viscido simul prorumpente et foetente sudore. Atque hic demum est casus, de quo superius §. III. diximus, morbum esse miliarem sine eruptione miliari. Neque hunc morbi euentum crisibus morborum completis adnumerare dubitamus. Saepius vero in hoc morbo obseruatur coctio imperfecta, a febre vehementiori aut a vi vitali imminuta pendens,

D 3

quibus

quibus impeditur miasmatis morbosí versus cutem propulsio; haec etiam, si contingit, fit sine praegressa coctione bona, nam acre adhuc viscido seu tenaci humore obuolutum est et crudum, ita, ut in cute denuo figatur, ibi quasi concoquendum, i. e. subtilius et ad perspirationem aptum reddendum. Haec vero metastasis interduni bene cedit, dummodo, vi vitali consistente, coctio et expulsio haec, noua quasi, sensim peragitur a recte perficitur, nec non salutaris est; interdum vero, si iam coctio inceperit, vel ad eam instituendam omnia parata sunt, dum particulae morbosae magis extricantur et cruditatis status cum peitoribus symptomatibus perdurat, pro destructoria sumenda est. Quodsi nunc cum imperfecta hac coctione siue crisi metastatica ideam symptomatici et critici auctorum comparamus, eam ad utrumque genus deducere poterimus. Nam si constante vi vitae, remittentibus symptomatibus et perspiratione aucta, pustulae miliares erumpunt, cum coctionis specie sensim ad excisionem procedunt, has salutares seu criticas dicendas esse, putamus; e contrario vero, vbi coctio nulla locum habet, vitalis vis morbo minor est, et pustulae, sine remissione symptomatum, cum sudore profusori erumpunt, symptomaticae sunt. Miliares vero pustulas, si in cute conspicuntur, ad metastases referendas esse, exinde argumentari licet, quod mox, etiamsi coctio aliqua fiat, et aegri status melior appareat, frigore vel errore quodam commisso, vel animi affectu vehementiori, terrore, ira, aut quocunque alio perspirationem supprimente, perspirabilis materia regreditur, nouos tumultus efficit et, nervis irritatis, pessima denuo symptomata producit. Hunc enim statum a critica perturbatione haud procul abesse putamus. Non ignoramus quidem, a multis pro vano metu haberi hunc perspirabilis materiae retrogressum: sed nobis ipsis contigit obseruare miliaria, a frigore retropressa, et pessima sequuta symptomata, ut adeo experientia confirmatum sit, quod plurimi alii scriptores de exanthematis his ad corporum interiora reuertentibus narrarunt. Superfluum

perfluum igitur videtur eorum, qui hoc negant, auctoritati opponere rationes, quum ei, quod phænomenis clarum est, fidem addere recusent. Neque his distinctio miliarium in idiopathica et symptomatica difficultatem quandam adfert: siquidem illam quoad differentiam et ortum miasmatis, hanc quoad progressum et euentum morbi constitutam esse, perspicere quilibet potest.

§. X.

Quid de euentu sperandum sit?

Summa quidem morbi huius diuersitas, quae non solum ratione caussarum, symptomatum et progressus deprehenditur, sed etiam hominum, qui illo afficiuntur, penitus impedit, quo minus certissime praesagiri possit, quem habiturus sit morbus exitum. Quaedam tamen in iis, quae dicta sunt, latent, ex quibus vtique sine dubitationis metu colligi potest, quid boni maliae sperandum sit. Miliaria fixa, quae sine febre apparent, morbum quidem designant vix ullius periculi, et in principio facilem curationem admiteunt: difficilia vero curatu euadunt, si diu subsistunt et chronica seu habitualia fiunt; omnis enim acrimonia tunc ad cutem ducta efficit, vt crebrius reuertatur malum. Ea vero, quae febrem adiunctam habent, illis periculosiora existimantur, atque inter ea vt plurimum alba magis exitiosa rubris iudicantur. An forsan in rubris vis vitalis maior quam albis? Sed obseruatio reiterata docuit, rubra aequa ac alba lethalia fuisse: hinc ex febris potius cum iis coniunctae conditione, ex viribus vitalibus, ex ipsarum pustularum atque perspirationis statu prognosis quaedam repetenda esse videtur. Febris moderata semper optatum exitum promittit et optima iudicanda est, si coctionem humorum talem efficit, vt morbus critice, siue cito siue lente, sine exanthemate tamen soluatur: etiam vehementior ante eruptionem vix adeo timenda est, cum ab alia caussa pendeat. Quatenus vero complicatus est morbus, scire interest, vtrum caussa febrem excitans ad miliaris eruptionis progressum conferat, aut eum impedit.

In

In veram inflammatoriam aut malignam transiens, vel etiam post eruptionem perdurans, vel tunc vehementior facta, pessimum morbi statum indicat, in primis, si cum sensuum perturbatione et conuulsionibus coniuncta est. Pulsus contractus, post pustulas eleuatas et sero plenas eruptas, si mollis et magnus sit, et simul sensuum liber reddit usus, bonum exhibet signum: ex contracto vero, accelerato, tenso, eruptis iam vel interdum iterum subsidentibus pustulis, perdurante, morbi malignitas et destruens cognoscitur resolutio. Respiratio post eruptionem libera et profunda, bono est signo, anxia et intermittens autem malo; vere ri enim iubet, ne coctio nulla fiat. Pustulae pauciores, magnae tamen, sero turgidae et eleuatae praestant confluentibus minoribusque, in cute quasi subsidentibus. Quae cito erumpunt, peioris sunt ominis; tardius vel successiue prorumpentes diurniorum curationem exigunt: si morbo iam superato quaedam apparent, dyscrasiam lymphae et recidiuam praenunciant. Pessimae etiam notae illa miliaria videntur, quae mox apparent, mox disparent; mortem enim vix non semper comitem habent. Cutis sicca et arida, in primis si alia maligna symptomata concurrunt, mali exitus metum ad fert; mollis contra et madida, tum in principio morbi, cum post eruptionem, spem excitat felicis exitus. Ab hominibus enim imbecillis, et qui mollieris sunt texturae, facilius ferri morbum, atque feminas prae masculis conualefcere, asserit ALLIONIVS¹⁾). Immo et perspiratio aliquo modo aucta, vel sudor per vniuersum corpus diffluens et miliaria redolens, post praegressa quaedam coctionis signa, in primis si diebus criticis et cum leuamine symptomatum accedit, aut morbum solutum esse, aut crisin metastaticam salutarem factum iri, indicat. E contrario vero pessimi sunt sudores, qui copiosi et nimis profusi ab initio morbi affluunt, quia tenuem, coctioni humorum adiuuandae vtilem, fanguinis partem subducunt et vires aegri deiiciunt: nec melioris notae sunt ii, qui post eruptionem,

1) l. c. §. 118.

nem, signis malignitatis persistentibus, a resolutione humorum nimia pendent, et sine decremento morbi continuo fluunt. Sudores tandem particulares et frigidi, cum artuum frigore et aestu interiora corporis torrente coniuncti, in primis si conuulsiones et deliria iis superueniunt, mortem instare denotant. Sunt etiam aliae euacuationes, quae ut signa considerari, et iudicium medici dirigere possunt. Diarrhoea enim, quae sponte^m) et naturae beneficio accedit, morbum miliarem mitiorem reddit: symptomatica vires deprimit, et mortem, subsidente simul exantheme, accelerat, eademque, si praeter voluntatem aut inscio aegro contingit, pessimum praebet signum. Rarius ptyalysmo soluitur morbus. Haemorrhagia narum proprie quidem morbum non leuat: attamen copiosior febri moderanda interdum inferuit; parcius, quae paucas tantum guttulas fundit, plerumque noxia est. Vrina etiam morbus vix iudicatur: ea vero, mox spastica, mox turbida apparet, morbum difficillimae solutionis denotat. Hae vero excretiones quum magis accessoriæ sint, quam essentiales, hinc aliis acutis febribus aequa conueniant, ac huic morbo: quae inde deducuntur prognostica, ex generali horum morborum doctrina huc sunt referenda.

§. XII.

Transitus ad therapiam.

Cum itaque ex adductis elucescat, nec in hoc, vtut ali quando leuiori viso, morbo deesse causas, corpus nostrum destruentes: eo enitendum est medico, vt leuentur illae, et convenienti medendi methodo restituatur integritas. In hac exponna autem vel secundum fontes diuersos remediorum, diaeteticum puta, pharmaceuticum et chirurgicum, vel ad varias constitutas

m) Diarrhoeæ differentias, signa diagnostica et prognostica, exposita inuenies in Magn. LUDWIGII *Diff. de diarrhoea in febribus acutis*, Lipsi 1754. 4.

stitutas species, vti Cl. s A V V A G E Sⁿ⁾ efficere annis est, vel etiam ad diuersas morbi periodos, eiusque simplicem aut cum aliis complicatam conditionem, quod ALLIONIVS fecit, medelam instituendam explicare possemus: quod vero auxiliorum recensio quoad fontes fieri nequit, nisi simul et statum et progressum morbi dispiceremus: in amplissimam deduceremur tractationem. Specierum deinde diuersarum copia, ob magnam diuersitatem, haud congruam curationis normam largitur; neque quoad periodos, aut simplicem vel complicatum morbi statum, commoda est tractatio: hinc satius esse duximus, ad normam therapiae generalis tradere curationis praecepta. Omnis vero medici cura inde incipiat, qua ratione miasmatis genesis impediti possit, et a morbo praecaueri aeger. Miasma vero penitus extirpatum iri, quum sperari vix liceat, quid ei, morbum efficienti opponi, quomodo inde enatus morbus tractari, et varia symptomata compesci debeant, trademus, hisque tandem addemus, vt vires vitae analepticis, nutrientibus ac roborantibus, conseruandae sint.

§. XIII.

Cura prophylactica.

Cum duplarem miasmatis miliaris speciem, fixam scilicet atque volatilem, in prioribus §. supposuerimus: iis etiam caussalem curationem accommodare vtile erit. Si quis itaque ex sudore copioso et frequenti atque cutis pruritu suspicatur, miliaria scorbutica seu chronica forte esse eruptura, et tamen ab hoc malo se tueri optat, is prudenter agit, vt ab omni acri victu abstineat et vitia diaetae, supra §. IV. recensita, prorsus vitet; victu animali aut penitus non, aut parce vtatur, sed vegetabilem potissimum ex cerealibus, fructibus horaeis, et oleribus mollibus facileque digerendis eligat. Potum frigidum et aliquomodo roborantem dimio calido primum interponat, eique successive defuescat;

n) I. c. p. 393. seqq.

suescat; vernali tempore aquas minerales v. c. Pyrmontanas, Selteranas cet. vel solas, vel cum lacte mixtas, bibat. Multum quoque huc confert, quod C E L S V S ^{o)} in omni pustularum curatione primum esse scribit, multum ambulare atque exerceri, aut, si quid ista prohibet, gestari; addimus: equo aut curru vehi. Inde enim et solidorum robur augeri, et humorum elaborationem melius perfici, satis constat. Etiam balneis tepidis, iisque sensim frigidioribus redditis, ex aqua pura vel cum scoriis metallicis, vel ex aquis martialibus paratis, vti conuenit, quoniam et ad perspirationem conferunt, et cuti robur conciliant. Difficillima vero est impeditu genesis miasmatis miliaris volatilis, siquidem a longo tempore initia colligantur, sine eo, quod effetu se mox prodant: attamen, si puerperas, quae antea iis iam laborarunt, vel propter quas metuimus, vel etiam alios homines, quos olim affectos recidiuam passuros esse praeuidemus, si a medico vñquam aliquid, hic profecto effici potest, vt vitae rationi etiam in his, quantum fieri potest, prospiciat. Grauidis victum bonum et conuenientem praescribere, exercitationem corporis suadere, excretiones, in primis aluinam, vel alimento lubricante, vel leni medicina liberas seruare, refrigeria, praecipue pedum et genitalium, euitare, et in plethoricis sanguinem vel medio, vel etiam sub finem gestationis detrahere, proficuum erit. Puerperium postea ingressas iuruleto ac nutriente victu interdicat medicus, acria, calida et sanguinem exaeftuantia, nec alimenta, nec medicamenta iis propinet, aeris puri rationem habeat, et impedit, ne stragulorum copia nimia obruantur. Post vnum aut alterum diem curet, vt leni laxante aluus exoneretur, in primis si lactare nolunt, lochiorum fluxus rite succedat, atque cruor, post partum in utero collectus, vel, donec sponte per spasmos et dolores expellitur, expectetur, vel obstetricis manu remouetur. Horum praceptorum etiam plura iis obseruanda sunt, qui recidiuam metuunt, iisque, interdum medicina si opus sit,

E 2

forsan

o) *De medicina L. V. c. 23.*

forsan commendandus esset antimonii crudi, cum terreis mixti, per aliquot hebdomadas continuatus usus, vna cum ptisanis incidentibus et demulcentibus, quod inde lymphaticorum humorum deprauata et tenax qualitas immutaretur, acrimonia inuolueretur et inefficax redderetur, in primis si lene euacuans ad digestionem adiuuandam his interponatur. Acidis etiam vegetabilibus miasma miliare corrigi, sentit ALLIONIVS^P), neque dissuademus eorum modicum usum, quamuis copiosius sumta, ob acrem, acidum etiam morbosum in corpore generare, adeoque nocere possunt: ab acidis vero mineralibus, etiam dulcificatis, quod coagula lymphae efficiunt, prophylaxin obtineri posse, dubitamus. His etiam balnea conuenire putamus, in rigidioribus ex aqua simplici, in laxioribus ex scoriis metallicis seu aquis martialibus, tepida vel frigidiuscula adhibenda, quorum maxima est ad perspirationem utilitas. His et aliis, quae puerperis aut reciduam metuentibus suavissimus, in primis externis remediis prophylacticis, v. c. exercitatione corporis in aere libero, et similibus utendi opportunitate carent ii, qui miliari morbo cum febre coniuncto decumbunt. Tunc temporis vero eo respici debet, vt concluae, si fieri potest, aliquo modo obscurum et a strepitu remotum sit, aer in eo purus seruetur et repor ei concilietur; utrumque enim, siue calor, siue frigus excedat, noxium est. Omnia itidem in victu et potu, quae vel acri stimulo humores commouent, et tenacem iis indolem afferre possunt, sedulo evitentur, se et excretiones liberae seruentur, et animi affectus vehementiores v. c. ira, terror, metus cet. praepediantur. Plethoricis, vino deditis aut venae sectioni adsuetis, sanguis mittatur. Haec in cauissimis obseruanda et remouenda hic praetermittere nequimus; etenim eorundem omissionem ad miliaria producenda multum conferre, supra iam §. IV. docuimus, assentientes Cl. DE HAEN: refectione vero

aegro-

P) I. c. §. 145.

aegrorum febre acuta laborantium extra lectum, venaefectione et vesicatoriis, impediti miliarium ortum, vti afferit Cl. Vir^q), concedi a nobis non potest, quia ad impediendam miasmatis genesis, a caussis longe remotioribus pendente, non sufficiunt. Nam venaefectio, dum imminuitur sanguinis copia, circulationem quidem aliquantum reddit liberiorem, humorum vero lymphaticorum deprauatam qualitatem, in qua caussam proximam posuimus, mutare non valet, nec refectio extra lectum, nec vesicatoria id efficiunt; quia insuper non cognosci poterit morbus prius, quam vere existat, neque his, neque aliis eum praecaueri posse auxiliis, existimamus. Quum ergo genesis miasmatis difficulter vel vix unquam praeseruari possit, et morbus iam exortus prophylacticam curam amplius non admittat, ad curationem symptomaticam accedere, necesse est.

§. XIV.

Therapia morbi praesentis.

Sin itaque morbum venientem arceri, amplius in medico non sit, ita illum iam praesentem debellare eius est officii, vt vel miasma praesens inuertat et inefficax reddat, vel expulsionem eius, si solis naturae viribus illa committi nequit, adiuuet, vel urgentia symptomata coercent. Hinc in chronicis quidem miliaribus prior medendi ratio praecipue locum habet. Conuenit ad viscidum resoluendum et acrimoniam infringendam diluens et aquosus potus ex radicibus demulcentibus, v. c. scorzonerae, chiae, sarsaparillae; vel etiam decoctum herbarum et radicum concentratum cum potu acidiusculo porrigi potest, si vires digestionis debiliores sunt; quibus simul saponaceorum ac gummi ferulaceorum efficacior usus addi poterit. Purgantia leniora et in primis rhabarbarina saepius interponenda sunt. Etiam scarification, vti §. anteced. innuimus, maioris utilitatis est, quam venaefectio. His praemissis, et viscidis humoribus aliquantum re-

E 3

solutis

q) Rat. med. P. VIII. Cap. III. §. 8.

solutis, etiam diureticam curationem, quam D A V. M A V-
C H A R T^r) adeo laudat, vtilitate non destitui, siue regimine
frigido balneisque frigiusculis fiat, putamus. Crudum enim et
lentum miasma, etiamsi hac curae ratione regreditur, mox ta-
men ad aliud et vrinae colatorium sine periculo duci posse, verosi-
mile est: monemus tamen, accurata medentis obseruatione et iu-
dicio opus esse. Quum insuper tanquam pessima symptomata in
his considerandi sunt sudores nimii et cutis laxitas, partim, vt a
cute auertatur maior humorum affluxus, partim vt solidis par-
tibus et in primis cuti robur restituatur, medicus curet, cui
etiam fini ante dicta remedia inseruiunt. In miliari morbo, cum
febre iuncto, sub initium quidem lenia vomitoria et purgantia,
etiam clysmata in euacuanda saburra primarum viarum multum
prosunt, inde tamen miasma mutari aut infringi non potest.
Breuior et facilius adhibenda methodus vix esset, de qua §. an-
tec. iam diximus, illa Cl. DE H A E N,^s) qui aeris purioris cura,
exemptione aegrorum ex lecto, et adhibitis, pro symptomatum
ratione, venaesectione et vesicatoriis, miliarem eruptionem im-
pediri et curationem morbi absolui, contendit. Verum, quum
his miliare miasma, ex aliis simul caussis §. IV. genitum, immu-
tari nequeat, persuasi nobis videmur, illa minus sufficere. Etiam
specificis remediis miasma hoc inuertere conati sunt medici. 10.
GEO. GMELIN^t) mercurium dulcem commendat: ALLO-
NIVS^u) quaestionem mouet, annon mercurius sublimatus, vt
ad luem venereum efficacissimus, ita etiam ad miasma miliare elu-
endum alicuius vtilitatis esse possit? Idem quoque, cum ve-
neno hydrophobico miasma miliare aequiparans, moschi vsum
suadet. Concedimus quidem, efficaciam horum medicamento-
rum

^r) In Diff. qua traditur *Therapiae purpurae receptiori tutor solidiorque*, Tub. 1762. 4.

^s) *Rat. med. P. VIII. Cap. III. §. 8.*

^t) *Diff. de febre miliari*, Tub. 1752. 4.

^u) *I. c. §. 189.*

rum esse insignem, tum in resolutione tenacis viscidaeque materiae, tum in soluendis spasmis; etiam a mercurii sublimati vsu, cauto adhibito regimine, lenem diaphoresin excitari et cum resolutis humoribus miasma ad cutim deferri posse: attamen videtur nobis, heroicis medicamentis in benigno morbo opus vix esse, nec illa, si cum febre maligna, inflammatoria aut alia coniunctus est morbus, tuto exhiberi. Quum itaque specifica remedia nulla sint, quae vi et natura sua mutare illud possent, medici opera potius in eo collocanda erit, vt diluente et resolvente medicina coctionem humorum adiuuare tentet, et in primis rationem habeat febris, quae pro ratione vigoris miasmatis expulsionem et impedit, et adiuuat. Si enim vehementior est, aut ad inflammatorym indolem accedit, venaefectione, temperantibus, acidis, aliisque aestum nimium sanguinis infringentibus coerceatur; si maligna autem est, et cum debilitate actionum vitalium sudores copiosi animaduertuntur, potius, his omissis, potu demulcente ac roborante medicina, v. c. cortice Peruiano, et acrimonia obtundatur et vires vitae sustineantur. Spasticis et conuulsu-
siu-
s neruorum motibus et deliriis vesicatoriis antispasmodicisque remediis obuiam ire conuenit. Quibus obseruatis, sedulo considerare et iudicio expendere decet medicum, quaenam via ad expellendam materiam sit eligenda. In hac enim re nihil temere fuscipiendum, sed naturae viis solum insistendum esse putamus. Nam concedere vix possumus, miasma volatile euolutum vel in cute semel haerens ad vrinae colatorium diureticis tuto deduci posse remediis^x), quia retrogressum quasi cruditatis statum denuo inducit, neque putamus, talem curationem suscepuros esse, qui perturbationem criticam perspexerint. Quodsi itaque, coctionis quibusdam praegressis signis, sudorem largum, miliaria redolente, cum remissione symptomatum obseruet medicus, criticum praeuidens morbi finem; parum aut nihil moliendum est, quod a sola natura, et viribus vitae
morbo

x) MAVCHART *Diff. cit.*

morbo conuenientibus, pendet haec solutio, non ab arte medica, sed tantum regimen quam maxime moderatum aegro suadet, eiusque simul vires attendat, quae, si consistunt, aut prorsus nullum aut lenissimum remedium exigunt: debiles vero deprehensae, ab eo aliquomodo iuuandae et excitandae sunt. Coctione vero imperfecta praegressa, si ad cutim defertur miasma morbosum, in ea fixum redditur, ceu exanthema apparens, salutaris fit metastasis haec, si moderatis viribus naturae et cum leuamine symptomatum contingit. Etiam in hac metastatica crisi natura plurimum praestat, et satisfacturum esse medicum, putamus, si vires vitales attenderit atque perspirationem, quam, si opus est, vel potu theae vel scordii, agrimoniae aut alias herbae infuso augere, si motus vigent et phlogosae animaduertuntur, camphora cum terreo nitrosis mixta; si languescunt, ea pariter, interposito simul analepticorum vsu, iuuare tentet. His etiam aliquando adiungi potest corticis Peruiani infusum, quod et vires vitales sustinet, et resolutionem humorum, in crisi metastatica metuendam, praecauet. Longe plura autem medico exequenda incumbunt, si cum exanthemate miliaris symptomata virginia perdurant, et resolutoria humorum dispositio appetet. Acida quidem non ferre miliare exanthema, contendunt, qui ab acida caussa idem deducunt: attamen ea, in primis vegetabilia, maxima esse utilitatis, aequa ac corticem Peruianum, facile perspicient, dummodo perpendant, resolutionem hanc non solum miasmatis folius, sed etiam destructoriae euolutionis humorum esse effectum. Tunc enim omnia, quae vires roborant et antiseptica virtute pollent, nec non neruos ad actionem maiorem excitant, et in genere in febribus malignis adhiberi solet, conueniunt. Restat, vt paucis de retrogrediente exanthemate agamus. Hoc ex refrigerio, aut vi vitali ex quacunque caussa imminuta, retrocedere et disparere, pessimaque symptomata inde ori constat, qua ex caussa perturbationem criticam dicere hunc statum non dubitauimus. Tunc autem medicus

cus efficere tentet, ut exanthema quantocvus reuocetur, cui scopo balnea tepida et pediluuia conducere, asserit R O B. W H Y T T. ^{y)} Suffimigia ex succino et similibus ab aliis commendantur. Verum, licet externa haec cutem quidem ad illud suscipiendum disponant, quum tamen vim vitalem vix resuscitant, potius et simul interna remedia conducere, putamus, v. c. essentiam alexipharmacam STAHLII, liquorem cornu cerui succinatum vel vitrioli dulcem, aut camphoram cum mixtura simplici. Si deliria et sopor adsunt, vesicatoria applicentur. Diarrhoea, quae accedit symptomatica, si non rhabarbarinis aut aliis leniter astrigentibus cedit, opiatis saltim coercetur: obstruktionem alui pertinaciorem clyster ex iusculo carnis, vel oleo vel emolliente decocto paratus tollit. Aliis symptomatibus accedentibus scientia medici auxilia quaeret.

§. XV. *Virium refectio.*

Potuissemus tandem animaduersioni in vires superstites aegri supersedere, quod sine his nulla curatio morbi fieri potest, easque attendendas esse a medico §. XIII. monuimus, nisi analepticam curationem negligendam esse adserat Cl. H A E N, et ab ea potius miliaria produci, credat. Concedimus etiam, in chronicis miliaribus eam non facile exigi, in febrilibus vero, quodsi praecipue notam malignitatis impressam habeant, cum Cl. PRINGLE ^{z)} consentimus, qui prouide suadet, ut et leuiori nutrimento et analeptica medicina succurratur aegro, iis decum-

y) *Observations on the Nature, Causes and Cure of those Disorders, which have been commonly called nervous, hypochondriac or hysterick.* Edinburgh, 1765. 8. Cap. VII. p. 391. Etiam inclinato iam febris miliaris morbo ad reliquias pustularum foras euocandas, balneo tepido lauari aegrum, auctor est R I C H. M E A D in *monitis et pracept. med. Lond.* 1751. 8. p. 24. Fotus tepidos, emollientes ad pedes, artus, post eruptionem utiles esse vid. S A V V A G E S l. c. p. 395.

z) *l. c. in Append.* p. 109.

decumbenti, quia id ad prosperam curam maxime conducit. Tunc enim, quum locum non inueniant vomitoria fortiora, purgantia, venaefectio et alia, quae coctionem humorum impediunt solidorumque vires infringunt, conuenit semper iusculta leuiora ex cerealibus et farinaceis, panatellas et similia aegro propinare. Huic scopo utiles quoque sunt fructus horaei tum exsiccati tum recentes, vel cocti, vel crudi. Etiam potus reficiens ex pane cocto vel hordeo cum oxymelle, succo citri, aut alio succo acidiusculo gratus redditus iuuat. Nec non vini acidi et generosi haustus interdum concedendus est. Praeter acida vegetabilia, quae inter analeptica remedia praestant, etiam mineralium acidorum, in primis dulcificatorum et spiritus MINDERERI vel solum, vel cum aliis reficientibus medicinis commixtorum, usum ad aestum nimium infringendum et sudores nimios arcendos commendamus.

§. XVI.

Conclusio.

Totius interim morbi miliaris, a nobis descripti, curatus peruestigatus decursus omnino docet, talem eum esse, qui non perpetuo accidentalem, a medici curantis potissimum culpa et inscitia prouenientem habeat originem, sed, qui a variis, in corpore humano haerentibus ibidemque gentis proueniat caussis. Nec dubitamus fore, ut, qui in tractandis morbis solliciti versantur periti medici, et assensum praebeant nostrae sententiae, et suis corroborent genuinis observationibus. Nostras enim immiscere dubitauimus, quod a iuniore medico adductae tantam fidem non promereri videantur, quantam in arte diu exercitati postulant. Sufficiat nobis ex rationibus physico medicis veritatem repetiisse.

AMI-

A M I C I S S I M O
F R O E L I C H I O

S V O

S. D. P.

P R A E S E S.

Sicuti parentes de liberorum suorum felicitate, ex propriis viribus parta, vehementer laetantur, ita etiam caussae gaudii et verae animi voluptatis nascuntur iis, qui discipulorum suorum, in veritatis tramine decurrentium, alacrem ferorem, futurae felicitatis prognosticin, admirantur. Tua ab eo tempore, quo mihi innotuisti, in addiscendis medicis scientiis adsiduitas, et per longum tempus mihi probata doctrina, in exercenda denique medicina eadem indefessa solertia, mihi nunc ingenua suggerit verae, quam

quam publice testor, laetitiae argumenta. In primis, quum
nunc etiam publico hocce specimine non coeco impetu Te am-
plexi sententias, sed rimari easdem docueris, quod etiam to-
tum Tuum, nunc integrum nec mutatum reddo. Iudices,
num mihi vere et gaudendi et congratulandi Tibi caussae mul-
tae sint? Fortunet summum Numen Tua copta, tueatur
valetudinem et firmet, Tu vero in posterum Tuam mihi ser-
ues amicitiam. Vale. Scripsi Lipsiae Fest. Paschat.

MDCCCLXVII.

29

Gell. dnm. H. 150, 20